

Doordecentralisatie onderwijshuisvesting Harderwijk

ZELF BOUWEN

Een specifieke onderwijssituatie vraagt soms om een eigen oplossing. Maatwerk kan een groot verschil maken. In deze aflevering van Maat werk(t): doordecentralisatie. Er zitten veel haken en ogen aan, maar het voordeel is dat schoolbesturen zelf nieuwbouw en renovatie kunnen plannen. In Harderwijk zijn alle partijen er samen uitgekomen.

Tekst: Truus Groenewegen / Fotografie: Dirk Kreijkamp

De overheid stort in het Gemeentefonds per leerling een bedrag dat is bestemd voor onderwijshuisvesting. Dat geld is echter niet 'geormerkt': een gemeente kan het ook uitgeven aan riolering of lantaarnpalen. Bij doordecentralisatie hevelt de gemeente dit geld over aan de scholen. Maar dat is minder simpel dan het klinkt. In Harderwijk zijn alle scholen voor voortgezet onderwijs vele malen met elkaar en de gemeente om tafel gaan zitten (zie kader).

Complex

Van de vier scholen wilde praktijkschool Mijn School in eerste instantie niet meedoen. Bestuurder Wally Marchand: "Doordecentralisatie betekent dat je als stichting deskundigheid nodig hebt op het gebied van bouwen en financiën. Daar zaten we niet op te wachten. Maar de gemeente wilde doordecentraliseren met alle scholen of niet, en wij wilden het niet voor de andere scholen blokkeren." Marchand ontdekte dat de bedragen per leerling in het praktijkonderwijs tweemaal zo hoog zijn en in het speciaal onderwijs driemaal. Dat gaf de doorslag.

'Het is nu minder bureaucratisch'

Voor het christelijk vmbo in Harderwijk was doordecentralisatie juist een aantrekkelijke optie, vertelt Arend Runia, lid van het college van bestuur (cvb) van Landstede. "Omdat we ook mbo in Harderwijk hebben, wilden we in de huisvesting al lang iets doen met de

combinatie vmbo-mbo."

Een bestuur dat zelf over het budget beschikt, kan gemakkelijker nieuwbouw realiseren. Daar gaat wel een complex proces aan vooraf. Eenpitters of kleine scholen lopen grotere financiële risico's dan een grote scholengroep; bovendien kan de staat van de gebouwen erg wisselend zijn. De ene school heeft net een ingrijpende nieuwbouw achter de rug, terwijl de andere in een verouderd gebouw is gehuisvest. Een derde heeft een monumentaal pand dat kostbare aanpassingen vraagt om aan moderne eisen te kunnen voldoen. Voeg hierbij tegenstrijdige belangen, zoals scholen die zich richten op hetzelfde type leerlingen, en het is duidelijk dat doordecentralisatie vraagt om bereidheid van alle partners.

Vertrouwen

Van concrete toenadering tussen de partijen is de praktijkschool in Harderwijk een mooi voorbeeld. Als scholen geld per leerling krijgen, zijn schommelingen in leerlingenaantallen een bedreiging, zeker voor zo'n kleine school. Marchand: "Wij vangen leerlingen op voor het reguliere onderwijs en ik vroeg andere scholen daarom of ze bereid waren ons te steunen als zich bij ons problemen zouden voordoen. Dat hebben we goed doorgesproken. Afspraken hebben we niet vastgelegd, het was een *gentlemen's agreement*. Het vertrouwen groeide en uiteindelijk stonden we niet meer tegenover elkaar, maar samen voor goed onderwijs in Harderwijk." Afspraken maken op hoofdlijnen was volgens Runia het begin van de oplossing: "Hoe meer je in de details gaat,

Christelijk vmbo Harderwijk, locatie Spectrum

hoe verder je uit elkaar raakt.”

Aan wat later een onderhandelingsstafel werd, schoven regelmatig externe adviseurs aan. Voor doordecentralisatie zijn geen algemene regels opgesteld en specialisten kunnen helpen een goede afweging te maken. Zij rekenen financiële consequenties door en maken scenario's van mogelijk- en onmogelijkheden. De gemeente Harderwijk liet zich adviseren door een extern bureau, net als sommige scholen, en Jan Schraven van Ruimte-OK (zie kader) was betrokken bij het opstellen van de definitieve overeenkomst.

Vrijheid

Na doordecentralisatie kunnen schoolbesturen zelf beslissen over nieuw- of verbouw. Daarover zijn alle scholen in Harderwijk positief. “Zodra je weet dat het geld komt, kun je investeringen doen”, zegt Runia. “Van ons oude vmbo hebben we de entree aangepast. Al kostte het door de crisis wel veel meer om geld te lenen, omdat schatkistbankieren niet meer kon.”

En Inge Vaatstra, sinds januari 2013 voorzitter cvb van RSG Slingerbos, zegt: “Door een groeiende instroom van leerlingen zaten we al een tijd te krap in ons gebouw, dus we zijn direct grootscheeps gaan renoveren. Bovendien biedt doordecentralisatie ons de mogelijkheid om binnen het bestaande gebouw een nieuwe leeromgeving te realiseren.”

Net als Vaatstra heeft Olchert Brouwer het proces vanaf de zijlijn meegemaakt. Hij is sinds juni lid van het cvb van Christelijk College Nassau-Veluwe. “Voor een

De vier scholen in Harderwijk

- Christelijk College Nassau-Veluwe (havo/vwo en gymnasium, ruim 1200 leerlingen), monumentaal pand, bijna honderd jaar oud, waar enkele keren vleugels aan zijn toegevoegd.
- Christelijk vmbo Harderwijk (900 leerlingen), één gebouw van het vmbo moest wijken voor een brandweerkazerne, nieuwbouw volgt. Christelijk vmbo Harderwijk is onderdeel van de Landstede-Groep, waaronder vijf schoolbesturen in de regio vallen (met negentien vestigingen) en twee mbo-instellingen.
- RSG Slingerbos/Levant (2400 leerlingen) heeft gebouwen in Harderwijk en Zeewolde; het gebouw in Harderwijk (1710 leerlingen) is ongeveer dertig jaar oud, heeft een aanbouw van twaalf jaar geleden en een vijf jaar oude vleugel, waarin kantoren zijn gehuisvest.
- Praktijkschool MijnSchool (180 leerlingen), behoort tot stichting Educare, gebouwd halverwege de jaren zeventig, is in 2006 volledig gerenoveerd en uitgebreid, bij gelijkblijvende leerlingenaantallen (en prognoses wijzen daarop) voldoet dat.

eenpitter is doordecentralisatie heel wat. Je bent financieel toch kwetsbaar, maar je hebt wel de vrijheid je eigen lijn te trekken”, zegt Brouwer. De duidelijkheid spreekt hem aan: “Scholen realiseren hun nieuwbouw nu binnen hun eigen budget en je hebt geen scheve ogen meer. Onze school heeft aan nieuwbouw geen behoefte. Als uitbreiding noodzakelijk is, kunnen we volstaan met

De wethouder 'Kwaliteit, geen vierkante meters'

“Toen ik in 2009 onderwijs in mijn portefeuille kreeg, had de raad het college net opgeroepen om in overleg met het voortgezet onderwijs tot verbetering van de onderwijshuisvesting te komen. De opdracht was: een integraal huisvestingsplan maken of doordecentraliseren”, vertelt Pieter Teeninga, wethouder in Harderwijk. Teeninga trof grote verschillen van mening aan, tussen de gemeente en de scholen en tussen de vier scholen onderling. “Een belangrijke eerste stap was tot betere verhoudingen komen en daarvoor ben ik met het onderwijs en zijn de scholen onderling intensief in gesprek gegaan. Toen we dat hadden bereikt, moesten we eerlijk onder ogen zien wat haalbaar was.” Door het verzilveren van Nuon-aandelen kon de gemeente Harderwijk op dat moment een substantieel bedrag reserveren voor onderwijshuisvesting, maar toen alle scholen hun plannen voor een integraal huisvestingsplan hadden aangedragen, bleek dat tweemaal zoveel te kosten als de gemeente beschikbaar had. Teruggrijpen

op de bestaande verordening was geen optie. Doordecentralisatie dus. Teeninga: “Gaandeweg werd steeds helderder dat we het beste het principe van ‘gelijke monniken, gelijke kappen’ konden hanteren. Elke school krijgt een bepaald bedrag per leerling per jaar. De besturen hebben de schoolgebouwen in eigendom genomen, uitgaande van de waarde op de balans van de gemeente.” De overeenkomst is ingegaan op 1 januari 2012.

Ondanks het lastige proces bleef Teeninga geloven dat gemeente en schoolbesturen eruit zouden komen. “We hielden steeds opnieuw voor ogen dat het gaat om goede gebouwen voor goed onderwijs, in het belang van alle leerlingen in Harderwijk. Niet elke school realiseert even snel nieuwbouw en met de crisis heeft het ook niet mee gezeten, maar ik zie dat het werkt. Tegenwoordig gaan onze gesprekken over kwaliteit en niet meer over vierkante meters.”

een nieuwe vleugel. Dat is in het verleden ook gebeurd. Met het huidige aantal leerlingen kunnen we het in dit gebouw nog een hele tijd uitzingen.”

Het budget dat scholen bij doordecentralisatie krijgen, is bestemd voor kwaliteitsverbetering van schoolgebouwen. De gemeente blijft wel aanspreekbaar op de kwaliteit van de onderwijshuisvesting. In Harderwijk is daarom afgesproken dat schoolbesturen in hun jaarverslag verantwoording afleggen over investeringen. De gemeente kijkt ook mee bij huisvestingsplannen. Daar is het even wennen dat het niet om het goed- of afkeuren van bouwplannen gaat. Onlangs zijn scholen uitgenodigd om hun plannen te presenteren in een raadscommissie. Runia: “Mentaal vraagt het van beide partijen aanpassing. Scholen zijn nu ondernemende partij ten opzichte van de gemeente. We zijn zelf verantwoordelijk voor aanpassingen, maar we hebben er geen belang bij dat onze leerlingen les krijgen in slechte gebouwen.”

Onderhandelen

Als besturen zelf voor planning en bouw van scholen verantwoordelijk zijn, is het belangrijk dat ze over voldoende expertise beschikken. RSG Slingerbos heeft die kennis bij het proces van doordecentralisatie ingehuurd. “De komende jaren kunnen we nog toe met de berekeningen van de geldstromen en ruimtebehoefte die toen gemaakt zijn, en de prognoses”, zegt Vaatstra. “Onze eigen controller is financieel deskundig en we werken met een financiële commissie.” Landstede heeft een eigen beheerdienst. Bij Christelijk College Nassau-

Veluwe ligt de financiële planning bij het cvb, terwijl het hoofd facilitaire dienst ‘ter zake kundig is en goed in het onderhandelen met externe partijen zoals aannemers’. Ad hoc huurt de school een architect of bouwbedrijf in. Marchand van de praktijkschool overweegt een stafmedewerker financiën en beheer toe te voegen aan het bestuur. Dat is mogelijk omdat Educare groeit. Een ander gebouw van Educare, waar zeer moeilijk lerende jongeren tot twintig jaar zitten, is hard aan nieuwbouw toe en Marchand ziet steeds meer voordelen van doordecentralisatie. “In het verleden kreeg je een bedrag van de gemeente en daar moest je het voor doen. Bovendien is het nu minder bureaucratisch”, zegt hij. “Het is erg leuk om het ontwikkelen en bouwen zelf in de hand te hebben. Je kunt creatiever met geld omgaan. Binnen de juiste grenzen, want we zijn natuurlijk geen vastgoedbeheerders. We zullen sober maar doelmatig moeten bouwen en geen megalomane projecten opzetten.” ■

Informatie, advies en kennisdag Ruimte-OK

Alle kennis over onderwijshuisvesting – ontwikkeling, financiering en organisatie – is gebundeld bij Ruimte-OK. Scholen kunnen hier terecht voor ondersteuning, advies en instrumenten zoals rekenmodellen. Ruimte-OK is een initiatief van de VO-raad, PO-raad, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en het Waarborgfonds Kinderopvang. Op 27 november organiseert Ruimte-OK de kennisdag ‘Grip op kwaliteit’. Daar is veel informatie te halen en staan praktijkvoorbeelden centraal.

Voor meer informatie: www.ruimte-ok.nl